

Tiyatrolar kenti olarak Moskova

Tiyatrolar kenti olarak nitelenen Moskova'nın sanat ve kültür merkezi ve tiyatroları, çoğunlukla Maly, Bolshoi ve Art tiyatrolarının çevresinde bulunuyor. Bu üç tiyatro Moskova'nın en eskileri. Diğerleri ise yeniden yapılanma sürecinde inşa edilmiş Marks, Puşkin ve Gorky caddeleri üzerindeki tiyatrolar; cephelerindeki farklı mimari elemanları ve önünde biriken kalabalıklarla hemen dikkati çekiyor.

Ersen Gürsel

Puşkin Caddesi'nde, Musikal Tiyatro'nun önündeyim. Saat 19.00; arkadaşım halen görünürlerde yok. 20 dakikalık bir gecikmeyle tiyatroya giriyoruz; oyun başlamış, ben gecikmenin telaşı içindeyim. Arkadaşım hiç önemli olmadığını belirtiyor, kim hangi saatte gelirse gelsin, tiyatroya girebiliyor; kimse de kafasını çevirip bakmıyor. Yediden yetmiş insanlarla karşılaştığımız tiyatro fuayesinde bizim gibi yabancılar, duvarlardaki resimleri izlerken günlük giysileri içinde Moskovalılar hem sohbet ediyor hem de bir şeyler atıştırıyorlar. Büfenin önü hayli kalabalık; çocuklar ellerinde pasta ve meşrubat bardaklarıyla ortalıkta keyiflerince dolaşıyorlar. Tiyatro önünde beklerken yol boyunca dikkatimi çeken kalabalık ve burada karşılaştığım insanlar hep aynı yüzleri taşıyor; tiyatroyu yaşam içinde bir gereksinim olarak düşünen yüzler... Akşam yemeğinde hep tiyatroya üzerine konuşuldu. Yıl boyunca her gece Moskovalıları kapılarını açan otuz iki tiyatro varmış. Ayrıca genç ve modern tiyatro toplulukları da değişik yerlerde oyun sergilerlermiş.

Moskova'nın eski yerleşme bölgesi sokak ve caddeleriyle, alıştığımız ölçülerde olduğundan, buralarda dolaşırken hiç yabancılık çekmiyorum. Kentin sanat ve kültür merkezi ve tiyatroları, çoğunlukla Maly, Bolshoi ve Art tiyatrolarının çevresinde bulunuyor. Bu üç tiyatro, Moskova'nın en eskileri; 19. yüzyılda yapılmışlar. Diğerleri ise yeniden yapılanma süreci içinde inşa edilmiş. Marks, Puşkin ve Gorky caddeleri üzerindeki tiyatrolar, cephelerindeki farklı mimari elemanları ve özellikle oyun saatlerinde önlerinde biriken insan kalabalıklarıyla hemen fark edilebiliyor. Her biri, fonksiyonu gereği ne ise o şekilde tasarlanmış ve kent fiziki yapısı içinde yerlerini almış. Kentin varlığı ile bütünleşmiş, birini yerinden oynatmanız mümkün olmadığı gibi değişik amaçlı kullanışa hiç olanak vermiyorlar. Çünkü tiyatro binaları, tüm özellikleriyle tiyatro yapısı olarak inşa edilmişler. İlginç olan dış cephelerindeki farklı mimari elemanları yanında benzer özellikleri, iç mekânlarındaki hacimsel zenginlikleri. Her biri bir kimlik sahibi bu yapılar, kentin tasarımıyla birlikte düşünülmüşler.

Moskova'ya her gelişimde bir gece muhakkak uğradığımız, Taganska café-barda yemekteniz. Az sayıda masanın bulunduğu, mumların aydınlatıldığı bu mekânda sade dekoru ve tavandan sarkan kırmızı kumaşın altında yerel ezgileri ve caz müziği dinliyoruz. Saatler ilerledikçe zag sohbetleri masaların vazgeçilmez konusu oluyor. Saat 23.00'e

doğru masalar boşalmaya başladı. İnsanların kimileri oteline kimileri de zag evleri için taksi bulma telaşında. Gecenin karanlığında beni her zaman etkileyen café'nin yanındaki bu çıplak tuğla yapı karşısındayım. Ertesi gün mimar dostumuz Moskova Mimarlar Enstitüsü Başkanı **Davidenko**'ya, bu yapıyı nasıl gezebileceğimizi sorduk. Bize bir sonraki gün için program yaptı. Ayaz ve güneşli bir sabah, saat 10.00'da yapıyı hep birlikte gezmeye gittik.

İç mekânlarındaki düzen ve dekorları ile çoğunlukla klasik yapı özelliklerini gösteren tiyatro binaları içinde bu yapı, Taganska Drama ve Komedi Tiyatrosu, oldukça farklıydı. Taganskaya eski yerleşim bölgesindeki bu modern yapı meydanın bir köşesinde, metro binasının hemen gerisinde idi; karşı köşede ise eski kilise binası yer alıyordu. Yüz yıllık bir geçmişi olan eski yapı ile yeni yapı, bu kiliseye komşu olmuşlar; fakat aralarında, herhangi bir bütünleşmeye kimse tanık olmamış... Buraya bir tiyatro kompleksi denilebilir. Yeni yapı, mevcut dört eski yapının arasına yerleştirilmiş. Yeni düzenlemeyele, yapıların fonksiyonel ve teknolojik olarak bağlantıları kurularak bütün bir tiyatro kompleksi oluşturulmuş. Tiyatronun yer aldığı mekândaki yoğun taşıt trafiği, yapının çevre ile olan ilişkisini belirleyen önemli et-

Taganska Tiyatrosu'nun fuayesi

İç mekânlarındaki düzen ve dekorları ile çoğunlukla klasik yapı özellikleri gösteren tiyatro binaları içinde, Taganskaya eski yerleşim bölgesindeki Taganska Tiyatrosu, meydanın bir köşesinde yer alıyor.

kenlerden biri olmuş.

Yeni tiyatro binasının, mevcut yapıyla olan fonksiyonel bütünleşmesinin yanında, fiziki yapısı, kitlesi, renkleri ve eski yapıyla olan uyumu herkesin dikkatini çekmekte. Ana yola açılan giriş meydanı, büyüleyici tuğla duvarlarıyla, önünden geçen dar bir yol ve yoğun trafiğe rağmen rahat bir giriş oluşturmakta ve giriş avlusu, şeffaf bir duvarla lobiye bağlanmaktadır. Lobiden dışa baktığımızda, sokağın karşı tarafında eski kilise yapısını görmekteyiz. Dışa tamamen kapalı yapının yeni fuayesi, eski yapıların oluşturduğu yeşillendirilmiş açık avlu ile bütünleşmektedir.

Dış cephede ve iç mekânlarda da kullanılan tuğla ve beyaz taş kombinasyonu örneklerine milli Rus mimarisinde çok rastlanmaktadır. Binada kullanılan tuğlalar Moskova'nın 100 km. dışındaki Zagorsk dini kentinden getirilmiş. Eski tuğla yapılarında kullanılan detayların benzerlerinin bu yapıda da kullanıldığını belirttiler.

Kompleksin projesi, kültür, dinlenme, spor ve sağlığı koruma konularını inceleyen Moskova Bilimsel Araştırma ve Proje Enstitüsü tarafından yapılmış. Mimarları, A. Anisimov, Y. Gnedovsky, V. Tarantzev.

Taganska Tiyatro Kompleksi'nde üç ayrı salon var. Yeni salonun kapasitesi, 770 kişilik. Eski yapıda, 600 ile 100-150 kişilik iki salon ile ayrıca bir de prova sahnesi bulunmaktadır. Eski salonda genellikle klasik oyunlar, yeni salonda ise ağırlıklı olarak deneysel oyunlar sergilenmekte. Ayrıca bir müze ile café-bar (**Café Taganska**) kompleksin içinde yer almaktadır. Yeni salondaki ilk oyun, 1980 yılında verilmiş. Tüm yıl boyunca faaliyette bulunan tiyatro, iki ayrı girişli olduğundan aynı anda yeni ve eski sahnede program yapılabilmekte, bazen günde üç farklı oyun, aynı anda oynanmaktaymış. Tiyatronun, teknik nitelikleri hakkında bilgi veren, alçak gönüllülüğü ve güleç yüzü ile çalışmalarımıza her zaman olumlu katkıları bulunan **Dmitriev**, seneler önce bu tiyatronun mekanik donatılarını yapmış. Sahnenin içinde, yanında,

altında, üstünde dolaşmadık yer bırakmadık. Cephesi 20 m, derinliği 15 m olan sahnenin ön kesimi hareketli. Oyun düzenine göre seyir yerinin sol kesimi, panolar çekilince sahneye dahil oluyor. Sahne üstü mekanik ve ışık sistemine, seyir platosunun asma tavanı içindeki donatılar da katılmakta. Tavana asılı monoray sistemi, hareketli ışık düzeni için fonksiyone edilmiş. Bu yeni sahne, çok çeşitli oyun düzenlerine olanak verecek şekilde tasarlanmış. Mekanik serviste iki, ışıklandırma sisteminde ise sadece 10-12 kişi çalışıyor. Sahne düzeni ve tekniği açısından Moskova'nın ikinci büyük tiyatrosu, Taganska Drama ve Komedi Tiyatrosu...

Tiyatronun son "numarası"nı, birkaç fotoğraf çekmek için tekrar sahneye indigimizde gösterdiler: Seyir platosunun dışa bakan sağ cephesi hareketlenerek 12 x 4 m'lik sağır duvarın tamamı döşemenin altına indi ve cam yüzeyden içeri giren ışık salonu aydınlatıldı. Binanın mimarları tarihi çevreye göstermiş oldukları büyük duyarlılıkla çevrenin görüntüsünü bu cam sathın üstüne sanki oturtmuşlardı. Detaylarına varıncaya kadar her köşesi düşünülmüş bu modern yapının eski yapıyla bütünleşmesi kadar, tarihi çevreyle gösterdiği uyum gerçekten mükemmellik düzeyinde.

Mimarlarını tanımak için, projelerin yapıldığı enstitüye gittiğimizde, mimar **M. Krushtal** ile tanıştık. Bize arşivlerinden, yapı ile ilgili bazı fotoğrafları verdi. Konuşma sırasında bu projenin, 1976 yılında Prag'da Quatriennale Uluslararası Tiyatro Binaları Proje Sergileri yarışmasında, "Mimarlık Gümüş Madalyası"nı kazandığını, 1983 yılında ise 2. Sofya Bienali'nde "Krdzaly Şehri Özel Ödülü"nü aldığını öğrendik.

Birkaç-kez geldiğim bu güzel ve mimarlar yakışır tarihi yapıdan hep güzel anılarla ayrılmışım. Yemek sohbetinde **Davidenko**, yeni bir tiyatro projesi üzerinde çalıştığını söyledi. Ne güzel! Moskova, hepsi aynı ciddiyet ve teknikte sonuçlanmış yeni bir tiyatro binasına sahip olacak. **Y. Kayıtmaz** ile yaptığımız bu gezide, son içkimizi, Moskovalı mimarların başarıları için kaldırdık. □